

LỰC TỪ TÁC DỤNG LÊN KHUNG DÂY MANG DÒNG ĐIỆN ĐẶT TRONG TỪ TRƯỜNG ĐỀU

1. Phương pháp chung

- Phân tích lực từ tác dụng lên từng đoạn dây của khung dây. Từ đó tính lực tổng hợp tác dụng lên khung hoặc momen lực tác dụng lên khung.
- Nếu dây gồm N vòng, độ lớn của lực từ sẽ tăng lên N lần.
- Momen lực được xác định bởi: $M = F.l$ (N.m) trong đó: F là lực làm cho khung quay. l là độ dài cánh tay đòn.

2. Ví dụ minh họa

Ví dụ 1: Khung dây hình chữ nhật có $AB = a = 10$ cm, $BC = b = 5$ cm gồm 20 vòng dây nối tiếp với nhau có thể quay quanh cạnh AB thẳng đứng, khung có dòng điện 1 A chạy qua và đặt trong từ trường đều có $\vec{B}$ nằm ngang, $(\vec{B}, \vec{n}) = 30^\circ$, $B = 0,5$ T. Tính mômen lực tác dụng lên khung.

- A. 5.10^{-2} N.m.   B. $2,5.10^{-2}$ N.m.   C. 10^{-2} N.m.   D. 3.10^{-2} N.m.

Lời giải

Ta có: $M = NIBS \sin \alpha = 20.1.0,5.0,1.0,05. \sin 30^\circ = 2,5.10^{-2}$ (N.m)

Vậy momen lực từ đặt lên khung là $2,5.10^{-2}$ (N.m)

Đáp án B.

Ví dụ 2: Dòng điện có cường độ $I_1 = 4$ A chạy trong dây dẫn thẳng dài. Khung dây dẫn ABCD đồng phẳng với dòng I_1 có $AB = CD = 10$ cm, $AD = BC = 5$ cm. AB song song với I_1 và cách I_1 5cm. Dòng điện chạy qua khung ABCD là $I_2 = 2$ A. Xác định lực từ tổng hợp tác dụng lên khung.

- A. $3,2.10^{-6}$ N.   B. $1,6.10^{-6}$ N.   C. 2.10^{-6} N.   D. $1,5.10^{-6}$ N.

Lời giải

+ Từ trường do dòng I_1 gây nên tại các vị trí nằm trên cạnh khung dây và có chiều hướng vào mặt phẳng nên cảm ứng từ $\vec{B}$ có chiều từ ngoài vào trong hay mang dấu (+)

+ Lực từ tác dụng lên mỗi cạnh của khung dây được xác định dựa trên quy tắc bàn tay trái

+ Hợp lực tác dụng lên khung dây: $\vec{F} = \vec{F}_1 + \vec{F}_2 + \vec{F}_3 + \vec{F}_4$ (với F_1 trên AD, F_2 trên DC, F_3 trên CB, F_4 trên AB)

+ Do tính chất đối xứng nên lực từ gây ra tại AD và BC bằng nhau và $\vec{F}_1 \uparrow \vec{F}_3$

$\Rightarrow \vec{F}_1 + \vec{F}_3 = \vec{0}$

+ Ta có:
$$\begin{cases} F_2 = 2.10^{-7} \cdot \frac{I_1 I_2}{d + AD} \cdot a \\ F_4 = 2.10^{-7} \cdot \frac{I_1 I_2}{d} \cdot a \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} F_2 = 1,6.10^{-6} \text{ N} \\ F_4 = 3,2.10^{-6} \text{ N} \end{cases}$$

+ Vì $\vec{F}_2 \uparrow \vec{F}_4 \Rightarrow F = |F_2 - F_4| = 1,6.10^{-6}$ N

Đáp án B.

Ví dụ 3: Một khung dây có bán kính 10 cm, gồm 50 vòng. Trong mỗi vòng có dòng điện cường độ 10 A đi qua. Khung đặt trong từ trường đều đường sức từ song song với mặt phẳng khung, $B = 0,2$ T. Tính momen ngẫu lực từ tác dụng lên khung.

- A. 31,4 N.m.   B. 3,14 N.m.   C. 0,314 N.m.   D. 1,57 N.m.

Lời giải

Momen ngẫu lực từ tác dụng lên khung là

$$M = NIBS \sin \alpha = 50 \cdot \pi \cdot 0,1^2 \cdot 0,2 \cdot 10 \cdot 1 = 3,14 \text{ N.m}$$

Đáp án B.

Ví dụ 4: Một khung dây có bán kính 5 cm, gồm 75 vòng. Trong mỗi vòng có dòng điện cường độ 8 A đi qua. Khung đặt trong từ trường đều đường sức từ hợp với mặt phẳng khung một góc 60° , $B = 0,25$ T. Tính momen ngẫu lực từ tác dụng lên khung.

- A. 0,59 N.m.   B. 0,3 N.m.   C. 0,2 N.m.   D. 0,4 N.m.

Lời giải

+ Vì đường sức từ hợp với mặt phẳng khung dây một góc 60° nên $(\vec{B}, \vec{n}) = 90^\circ - 60^\circ = 30^\circ$

+ Momen ngẫu lực từ tác dụng lên khung là:

$$M = NIBS \sin \alpha = 75 \cdot \pi \cdot 0,05^2 \cdot 0,25 \cdot 8 \cdot \sin 30^\circ = 0,59 \text{ N.m.}$$

Đáp án A.

Ví dụ 5: Một khung dây hình vuông ABCD cạnh $a = 10$ cm có dòng điện $I = 1$ A chạy qua. Khung đặt cạnh một dây dẫn thẳng dài có dòng điện $I_1 = 2$ A song song AD, cách cạnh AD một đoạn a . Xác định lực từ tổng hợp lên khung dây.

- A. $4 \cdot 10^{-7}$ N.   B. $2 \cdot 10^{-7}$ N.   C. $3 \cdot 10^{-7}$ N.   D. $1 \cdot 10^{-7}$ N.

Lời giải

+ Từ trường do dòng I_1 gây nên tại các vị trí nằm trên cạnh khung dây và có chiều hướng vào mặt phẳng nên cảm ứng từ $\vec{B}$ có phương vuông góc với khung dây.

+ Lực từ tác dụng lên mỗi cạnh của khung dây được xác định dựa trên quy tắc bàn tay trái.

+ Hợp lực tác dụng lên khung dây: $\vec{F} = \vec{F}_1 + \vec{F}_2 + \vec{F}_3 + \vec{F}_4$ (với F_4 trên AD, F_2 trên BC, F_3 trên AB, F_1 trên CD)

+ Do tính chất đối xứng nên lực từ gây ra tại AB và CD bằng nhau và $\vec{F}_1 \uparrow \vec{F}_3$

$$\Rightarrow \vec{F}_1 + \vec{F}_3 = \vec{0}$$

$$+ \text{Ta có: } \begin{cases} F_2 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{I_1}{d + AB} \cdot a \\ F_4 = 2 \cdot 10^{-7} \cdot \frac{I_1}{d} \cdot a \end{cases} \Rightarrow \begin{cases} F_2 = 2 \cdot 10^{-7} \text{ N} \\ F_4 = 4 \cdot 10^{-7} \text{ N} \end{cases}$$

+ Vì $\vec{F}_2 \uparrow \vec{F}_4 \Rightarrow F = |F_2 - F_4| = 2 \cdot 10^{-7} \text{ N}$ **Đáp án B.**